

УДК 656.7:061.5 (045)

*Галина Кучерук д.е.н, проф.
(завідувач каф. «Логістика» Державного економіко-технологічного
університету транспорту)*

*Ольга Вовк к.е.н., доц.
(доцент каф. «Економіка» Національного авіаційного університету)*

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ АВІАПІДПРИЄМСТВА

У статті визначені основні напрями забезпечення стійкого функціонування та розвитку авіапідприємств. Окреслені основні перспективи розвитку підприємств в сучасних ринкових умовах та запропоновано шляхи їх ресурсного забезпечення. Підкреслено, що процес управління потенціалом може включати кілька стадій, етапів, основними з яких є формування, використання і розвиток. Стверджується, що управління розвитком потенціалу авіапідприємств повинно носити стратегічний характер, тобто передбачати розробку комплексу заходів, за допомогою яких можна було б не тільки визначати стан діяльності підприємства, а й реалізовувати проекти для підвищення конкурентоспроможності, формування стійких переваг та досягнення цілей розвитку. Зазначені аспекти перспективного управління ресурсами для розвитку інвестиційного потенціалу можуть досягатись підвищенням ефективності управління інвестиційними ресурсами. Запропоновано визначати інвестиційні ресурси підприємства як сукупність всіх видів економічних ресурсів підприємства, які можна задіяти в інвестиційно-інноваційній діяльності: з одного боку – це запаси, кошти, джерела, що складають основу інвестиційної діяльності; з іншого – інтелектуальні, інформаційні ресурси, які є ресурсами супроводу та за відповідних умов здатні підвищити чи знизити ефективність застосування перших. Визначені основні фактори, що визначають рівень ефективності управління ресурсами – мобільність, оптимальність структури та характер взаємодії.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційний розвиток, ресурсне забезпечення, потенціал авіапідприємства, інвестиційні ресурси.

© Кучерук Г. Ю., Вовк О.М., 2015

*Галина Кучерук д.э.н., проф.
(заведующий каф. «Логистика» Государственного экономико-технологического университета транспорта)*

*Ольга Вовк к.э.н., доц.
(доцент каф. «Экономика» Национального авиационного университета)*

РЕСУРСНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПОТЕНЦИАЛА АВИАПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определены основные направления обеспечения устойчивого функционирования и развития авиапредприятий. Очерчены основные перспективы развития предприятий в современных рыночных условиях и предложены пути их ресурсного обеспечения. Подчеркнуто, что процесс управления потенциалом может включать несколько стадий, этапов, основными из которых являются формирование, использование и развитие. Утверждается, что управление развитием потенциала авиапредприятий должно носить стратегический характер, то есть предусматривать разработку комплекса мероприятий, с помощью которых можно было бы не только определять состояние деятельности предприятия, но и реализовывать проекты для повышения конкурентоспособности, формирования устойчивых преимуществ и достижения целей развития. Указанные аспекты перспективного управления ресурсами для развития инвестиционного потенциала могут достигаться повышением эффективности управления инвестиционными ресурсами. Предложено определять инвестиционные ресурсы предприятия как совокупность всех видов экономических ресурсов предприятия, которые можно задействовать в инвестиционно-инновационной деятельности: с одной стороны – это запасы, средства, источники, составляющие основу инвестиционной деятельности; с другой – интеллектуальные, информационные ресурсы, которые являются ресурсами сопровождения и при соответствующих условиях способны повысить или снизить эффективность первых. Определены основные факторы, определяющие уровень эффективности управления ресурсами – мобильность, оптимальность структуры и характер взаимодействия.

Ключевые слова: инвестиционно-инновационное развитие, ресурсное обеспечение, потенциал авиапредприятия, инвестиционные ресурсы.

*Galina Kucheruk, Doktor of Economics, professor.
(Head cafes. «Logistics», State Economic and Technological University of
Transport)*

*Olga Vovk, PhD, docent.
(Associate Professor, Dept. «Economy», National Aviation University)*

RESOURCE PROVISION OF INVESTMENT AND INNOVATION DEVELOPMENT POTENTIAL AIRENTERPRISE

The article defines the main directions of sustainable operation and development of airenterprise. Outlined the main prospects for the development of enterprises in today's market conditions and the ways of their resource provision. It was stressed that the management of the potential can include several steps, stages, the main ones are the formation, use and development. It is alleged that the airline management capacity development should be strategic in nature, that is, include the development of a set of measures by which it would be possible not only to determine the state of the enterprise, and implement projects to improve competitiveness, the formation of stable benefits, and achieve development goals. These aspects of the long-term management of resources for development investment potential can be achieved by increasing the efficiency of management of investment resources. It is proposed to determine the investment resources of the enterprise as a collection of all kinds of economic resources of the enterprise, which can be involved in the investment and innovation. At first – it is stocks, money, power, form the basis of investment activities; on the other – intellectual, informational resources, which are resources and support under appropriate conditions can improve or decrease the effectiveness of the first. The main factors that determine the level of efficiency of resource management – mobility, optimal structure and nature of the interaction.

Keywords: investment and innovative development, resource provision, potential airenterprise, investment resources.

Постановка проблеми. В умовах нестабільного ринкового середовища діяльність авіаційних підприємств України значною мірою залежить від ефективної мобілізації інвестиційно-інноваційних ресурсів та управління ними. Проблема активізації інвестиційних та інноваційних процесів на авіаційних підприємствах пов'язана переважно із пошуком стабільних джерел фінансування й ефективного використання ресурсного потенціалу.

На сьогодні роль інвестування полягає не тільки у залученні необхідних коштів, а й у впровадженні сучасних інноваційних ресурсозбережних технологій, що визначає актуальність наукових досліджень у сфері ресурсного забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку потенціалу авіапідприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базові теоретичні підходи щодо інвестиційної та інноваційної діяльності містяться в роботах О.М. Антипова, Ю.Я. Блека, А.А. Вороніна, А.Е. Городецького, М.П. Денисенко, Я.А. Жалило, О.П. Ковтун, Я.Д. Ковтун.

У зарубіжній економічній літературі аналіз питань, пов'язаних з інноваційно-інвестиційною діяльністю, представлений у працях Г. Дж. Александера, Дж. В. Бейлі, С.Л. Брю, М.Д. Джонка, Л.Дж. Гітьмана, Дж.М. Кейнса, К.Р. Макконелла, Ж. Перара, У.Ф. Шарпа та інших.

Питання оцінки ефективності використання окремих видів ресурсів та формування потенціалу підприємства розглядали В.М. Гальперін, С.М. Ігнатієва, В.І. Моргунов, О.П. Градов, І.О. Джаїн, Ю.Ю. Донець, В.Г. Герасимчук, М.Д. Кондратьєв, І.М. Репіна, Е.В. Лапін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Проте, не існує дієвого економічного механізму, який сприяв би активізації інноваційно-інвестиційної діяльності авіапідприємств в умовах нестабільного навколишнього середовища.

Мета статті: визначити основні напрями розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу авіапідприємств в сучасних ринкових умовах та обґрунтувати шляхи його ресурсного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день авіаційна галузь в Україні має досить великий потенціал розвитку, який дістався нам у спадок ще з часів СРСР і ґрунтується на потужній матеріальній складовій, а також наявними кадрами та високорозвиненою науковою базою для методичного забезпечення розвитку галузі. Задіяти та максимально ефективно використати наявні та приховані ресурси і можливості – мета, що допоможе підняти не лише галузь, а й численні дослідницькі установи, фундаментальну науку. Основними напрямками для забезпечення стійкого функціонування та розвитку авіапідприємств є модернізація обладнання, оновлення матеріально-технічної бази, перехід до більш енергозберігаючого виробництва, удосконалення існуючих методів управління авіапідприємствами. Для реалізації зазначених напрямів в Україні потрібно врегулювати законодавчу базу стосовно міжнародних економічних відносин, вдосконалити антимонопольне законодавство, в умовах політико-економічної кризи надати авіапідприємствам можливість активізувати накопичені ресурсні резерви.

Проведене дослідження дозволило авторам визначити загальні проблеми в авіаційній сфері та окреслити основні перспективи розвитку підприємств в сучасних ринкових умовах та запропонувати шляхи їх вирішення, (табл. 1).

Отже основними перспективами та факторами, що забезпечать перспективи розвитку авіаційної галузі України є:

- оновлення та модернізація існуючої виробничої бази;
- економічна співпраця та взаємозалежність з авіавиробниками дозволить зменшити витрати на сертифікацію та (при умові сервісного обслуговування);
- можливість проходження міжнародної сертифікації, що дозволить здійснювати міжнародні авіапідприємства;
- структуризація політики активізації виробництва повітряних суден (ПС) на українських підприємствах;
- налагодження виробництва українських комплектуючих та обладнання для забезпечення виробничого процесу та зменшення його вартості.

Процес управління потенціалом може включати кілька стадій, етапів, основними з яких є формування, використання і розвиток. Формування потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей та ресурсів, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства; виявлення резервів потенціалу. Використання потенціалу підприємства – це «задіяння», «залучення» до роботи тих ресурсів, які були виявлені під час першого етапу. Розвиток потенціалу – це «нарощування»

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

потенціалу за рахунок резервів, вихід на якісно новий рівень показників кращих підприємств галузі. Розвиток потенціалу може відбуватися як одразу після закінчення першого етапу, так і впродовж використання потенціалу підприємства.

Таблиця 1. Напрями розвитку авіаційної галузі

Існуючі проблеми	Запропоновані заходи для їх вирішення	Перспективи розвитку
Вузьке коло інвестиційних проєктів	Фінансування науково-технічних розробок	Підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу авіа галузі
	Правовий захист прав інтелектуальної власності	
	Диференціація продукції	
Проблема пошуку партнерів	Прийняття законів про відкрите небо	Розвиток авіаційного ринку
	Вихід на міжнародний ринок в сфері виробництва авіаційної техніки та комплектуючих	
	Міжнародна сертифікація та відповідність міжнародним ринковим умовам	
	Участь у міжнародних виставках та форумах	
	Укладення міжнародних угод на державному рівні	
Відсутність належного фінансування проєктів розвитку	Надання економічної незалежності	Зростання фінансового потенціалу
	Проведення системи державного кредитування	
	Відкриття доступу приватних інвесторів та кредиторів до участі у фінансуванні підприємств	
	Державні програми фінансування та розвитку	
	Врегулювання концесійних відносин у процесах спільного використання ресурсної бази між державою та приватним сектором	
Низький рівень мотивації та відсутність кадрів міжнародного рівня	Стимулювання спеціалізованих навчальних закладів	Зростання кадрового потенціалу
	Впровадження міжнародних вимог до авіаційного персоналу та програм з підвищення кваліфікації	
	Спрощення доступу до міжнародного права в авіаційній галузі та інформації, необхідної у діяльності авіапідприємств	

При прийнятті управлінських рішень з розвитку потенціалу, і інвестиційного потенціалу зокрема, основною може бути подолання невизначеностей у таких ключових областях:

- 1) організаційно-економічна структура та стан внутрішнього середовища;
- 2) поточний економічний стан, умови та результати господарської діяльності;
- 3) пріоритетні напрямки соціально-економічного розвитку;
- 4) шляхи та методи досягнення цілей;
- 5) рівень фінансових показників економічного потенціалу підприємства.

Однією з умов управління потенціалом підприємства є необхідність ефективного функціонування підприємства. Ефективно працююче підприємство – це підприємство, що має економічний потенціал в поточному періоді та спроможне

отримувати необхідний результат, що дозволяє йому освоювати за певний термін закономірну кількість виробів, що будуть прийняті ринком та забезпечать виживання та розвиток підприємства (здатність до оновлення). Таким чином розвиток інвестиційного потенціалу – це наявність інвестиційних ресурсів та можливостей, що здатні при ефективному управлінні забезпечити майбутнє зростання підприємства і, при досягненні поставлених цілей, отримувати нові властивості.

В цілому можна стверджувати, що управління розвитком потенціалу авіапідприємств повинно носити стратегічний характер, тобто передбачати розробку комплексу заходів, за допомогою яких можна було б не тільки визначити стан діяльності підприємства, а й реалізовувати проекти для підвищення конкурентоспроможності, формування стійких переваг та досягнення цілей розвитку. Зазначені аспекти перспективного управління ресурсами для розвитку інвестиційного потенціалу можуть досягатись підвищенням ефективності управління інвестиційними ресурсами.

Розвиток авіапідприємств може бути забезпечений при виконанні ними певних економічних вимог до ресурсного та інноваційного потенціалу (табл. 2).

Таблиця 2. Вимоги до реалізації потенціалу розвитку авіапідприємств

Вимоги	Основні умови реалізації вимог
Забезпечення безпеки польотів	– відсутність авіаційних подій; – відсутність авіаційних інцидентів
Задоволення та стимулювання попиту в авіаційних послугах	– зростання запропонованої кількості та різноманітності регулярних маршрутів, міжнародних та внутрішніх; – збільшення комерційного завантаження рейсів; – зростання обсягу авіатранспортних послуг
Забезпечення конкурентоспроможності авіаційних перевезень	– функціонування альтернативних авіакомпаній на умовах добросовісної конкуренції; – частка ринку, якою володіє авіакомпанія і рівень її конкурентоспроможності; – застосування сучасних форм продажу та комп'ютерного бронювання квитків; – гнучкість тарифної системи; – якість обслуговування споживачів послуг повітряного транспорту
Впровадження сучасної техніки, технологій та обладнання	– формування сучасного парку повітряних суден з метою забезпечення необхідної продуктивності та економічної ефективності польотів; – широке застосування лізингу авіаційної техніки; – модернізація та оптимізація структури аеропортів, їх інфраструктурної частини
Фінансово-економічна спроможність авіаційних підприємств	– збільшення розміру власних основних засобів; – зростання обсягу залучених інвестицій; – зростання доходів від реалізації авіаційних послуг, робіт; – прибутковість діяльності, – відсутність будь-якої простроченої заборгованості.

Враховуючи те, що економічний розвиток авіапідприємства має забезпечити підвищення рівня його конкурентоспроможності, покращення фінансово-

економічного стану, забезпечення безпеки польотів, вимоги економічного розвитку повинні містити характеристики, які б відображали їх забезпечення. З урахуванням запропонованих вимог та характеристик економічного розвитку авіапідприємства обґрунтовуються напрями та цілі стратегічного управління авіапідприємства. В основі забезпечення ефективності реалізації стратегій розвитку і їх поєднання з використанням наявного або прихованого потенціалу розвитку лежить ефективність акумульованих ресурсних резервів та можливостей. Тому доцільно розглянути особливості управління ресурсами. В перекладі з латинської мови «ресурси» (від лат. *resurgo* – підіймаються, виникають знову) – це матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, що в разі їх потреби можна використати в процесі діяльності підприємства.

Інвестиційно-інноваційні ресурси являють собою всі форми капіталу, що залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування [1]. Разом з тим, при розгляді складових інвестиційних ресурсів окремими авторами в них вкладається різний економічний зміст, через що це поняття вимагає більш чіткого визначення. Найчастіше інвестиційні ресурси обмежуються фінансовими активами, які залучаються до інвестиційних проектів [2]. Однак, відповідно до законодавства України [3], для інвестування підприємства можуть залучати капітал як у майновій (матеріальній), так і в нематеріальній формах, яка виражається через об'єкти інтелектуальної власності. Дане визначення обґрунтовано багатьма економістами [1, 4, 5], які схиляються до думки, що поняття інвестиційних ресурсів повинне охоплювати усі види капіталу підприємства. Отже, інвестиційні ресурси – це всі види економічних ресурсів підприємства, які можна задіяти в інвестиційно-інноваційній діяльності: з одного боку – це запаси, кошти, джерела, що становлять основу інвестиційної діяльності; з іншого – інтелектуальні, інформаційні ресурси, які є ресурсами супроводу та за відповідних умов здатні підвищити чи знизити ефективність застосування перших. Таким чином реалізується цільова спрямованість і розподіл ресурсів у напрямі нарощування ресурсного забезпечення розвитку підприємства. Наведене трактування відображає не лише фінансову складову забезпечення ефективності розвитку, а і підкреслює можливості використання матеріальних, нематеріальних та трудових ресурсів в процесах розвитку потенціалу. Проте виникає необхідність визначити основні критерії забезпечення ефективності використання ресурсів авіапідприємства для визначення їх взаємозв'язку та взаємозалежності з процесом розвитку потенціалу на підприємстві.

Ефективність управління ресурсами – це характеристика, що визначає здатність до здійснення діяльності та забезпечується оптимальністю складу і швидкістю перетворення (мобільністю) ресурсів в ефекти. Основними факторами, що визначають рівень ефективності управління ресурсами є їх мобільність, оптимальність структури та характер взаємодії.

Методологія оптимізації структури ресурсів на сьогоднішній день ґрунтується на теоріях управління капіталом підприємства. Тобто методи оптимізації фінансових ресурсів, інструментарій визначення ефективного співвідношення між власними та залученими коштами розроблені у наукових дослідженнях досить широко. Проте більшість дослідників не враховують участь не фінансових ресурсів в інвестиційній діяльності. Також чітко не визначено методи оптимізації співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами ресурсного забезпечення авіапідприємства. На сьогоднішній день лише внутрішня система управління та ефективність

прийняття рішень визначають співвідношення між зазначеними видами інвестиційних ресурсів.

Основними цілями в процесі забезпечення ефективності розвитку потенціалу при оптимізації структури інвестиційних ресурсів є:

- зменшення вартості використовуваних ресурсів;
- встановлення обсягів залучення не фінансових ресурсів до інвестиційної діяльності;
- підвищення рівня інвестиційного потенціалу підприємства при мінімальних втратах ресурсів;
- можливість багаторазового використання ресурсів, що забезпечить їх невичерпність на деякий час.

Наступним критерієм забезпечення ефективності управління інвестиційними ресурсами є підвищення їх мобільності. Поняття мобільності фінансових ресурсів широко застосовується у фінансовому менеджменті. Коефіцієнт ліквідності характеризує частку коштів для погашення боргів. Чим вище значення коефіцієнта, тим більше у підприємства можливостей забезпечувати безперервну роботу і розраховуватись з кредиторами. Коефіцієнт мобільності оборотних коштів визначається діленням найбільш мобільної їх частини (грошових коштів) та короткострокових фінансових вкладень на вартість оборотних коштів. Потрібно зауважити, що висока ліквідність свідчить про переважання грошових активів у структурі ресурсів, і навпаки – низька мобільність викликана значною часткою низько ліквідних активів (наприклад, матеріальних ресурсів). В управлінні інвестиційними ресурсами ліквідність є частиною мобільності ресурсів, що визначена автором як швидкість перетворення ресурсів на інвестиції. При цьому ліквідність відображає здатність інвестиційних ресурсів стати джерелом фінансування інвестицій.

Одним із факторів забезпечення ефективності інвестиційних ресурсів є синергійний характер взаємодії різних економічних ресурсів під час їх об'єднання в інвестиційній діяльності. Однак кількісні вимірники синергійного ефекту ще розроблені недостатньо, тому ми можемо лише спостерігати в кінцевому результаті ефективність такої взаємодії. При оцінці синергійного ефекту інвестиційних ресурсів найчастіше згадуються такі проблеми, як: багатогранність та поліаспектність партнерських відносин як таких; асиметричність інформації про результати взаємодії для кожного з ресурсів; переважання експертних методів оцінки впливу факторів та результатів управління інвестиційним ресурсами внаслідок неявної природи деяких з об'єктів такої оцінки тощо.

Висновки. Дослідження основних проблем та перспектив інвестиційно-інноваційного розвитку потенціалу авіапідприємств дозволяє зробити висновок, що кількісне нарощування інвестиційно-інноваційних ресурсів збільшує обсяг інвестиційно-інноваційного потенціалу. Підвищення ефективності управління інвестиційно-інноваційними ресурсами дає нові можливості здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності та впливає на якісний склад інвестиційно-інноваційного потенціалу. В сукупності кількісні та якісні зміни в структурі ресурсів дозволяють забезпечити ефективність реалізації і розвитку накопиченого потенціалу, що особливо актуально в умовах політико-економічної кризи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бланк И.А.* Основы инвестиционного менеджмента. – К.: Ника-Центр: Эльга-Н, 2001. – Т. 2: – 2001. – 511 с.
2. *Присяник В.М.* Інвестиційні ресурси: теоретичний та прикладний аналіз. – Х.: 2001. – 78 с.
3. *Про інвестиційну діяльність:* Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ (з наступними змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №47.
4. *Смит Дж. В., Кузнецова Е. В., Курочкин С. К., Уолтерс К. Дж.* Финансовое управление компанией / Общ. ред. Е.В.Кузнецовой. – М.: Фонд «Правовая культура», 1995. – 383 с.
5. *Стоянова Е.С.* Финансовый менеджмент. Российская практика. – М.: Перспектива, 1995. – 195 с.
6. *Туріянська М.М.* Інвестиційні джерела – Донецьк: Юго-Восток, 2004. – 317 с.
7. *Вовк О.М.* Методичний інструментарій підвищення ефективності управління інвестиційними ресурсами авіаційно-ремонтних підприємств/ О.М. Вовк // Інвестиції: практика та досвід. – К. 2009. – №20. – С. 20 – 22.

REFERENCES

1. *Blank I.A.* Osnovy investitsionnogo menedzhmenta – K.: Nika-Tsentr: El'ga-N, 2001. – T. 2: – 2001. – 511 s.
2. *Prosyaniuk V.M.* Investitsiyni resursi: teoretichnyi ta prikladnyi analiz. – Kh.: 2001. – 78s.
3. *Pro investitsiynu diyal'nist':* Zakon Ukraïni, priynyatiy Verkhovnoyu Radoyu Ukraïni vid 18.09.1991 №1560-XII (z nastupnimi zminami i dopovnennyami) // Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraïni. – 1991. – №47.
4. *Smit Dzh. V., Kuznetsova E. V., Kurochkin S. K., Uolters K. Dzh.* Finansovoe upravlenie kompaniy / Obshch. red. E.V.Kuznetsovoy. – M.: Fond «Pravovaya kul'tura», 1995. – 383 s.
5. *Stoyanova E.S.* Finansovyy menedzhment. Rossiyskaya praktika. – M.: Perspektiva, 1995. – 195 s.
6. *Turiyans'ka M.M.* Investitsiyni dzherela – Donets'k: Yugo-Vostok, 2004. – 317 s.
7. *Vovk O.M.* Metodichniy instrumentariy pidvishchennya effektivnosti upravlinnya investitsiynimi resursami aviatsiyno-remontnikh pidpriemstv/ O.M. Vovk // Investitsii: praktika ta dosvid. – K. 2009. – №20. – S. 20-22.